

УДК 657.01+336.741.2

ГРОШОВІ КОШТИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ – НАЙЛІКВІДНІШІ АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА

Остафійчук С.М.

Кількісне вираження показників, що характеризують предмет дослідження, істотно залежить від того, наскільки правильно цей предмет визначений, тому перш ніж розглядати питання обліку і аналізу грошових коштів та їх еквівалентів, треба уточнити економічну сутність даних категорій. Автор досліджує сутність грошових коштів, як найліквідніших активів, з точки зору їх діалектичного взаємозв'язку із макроекономічною категорією „гроші”. У статті проводиться різниця з одного боку - між грошовими коштами та законними платіжними засобами, з іншого – між грошовими коштами та іншими ліквідними активами. Наведено характерні критерії, які визначають віднесення ліквідних активів до еквівалентів грошових коштів.

Ключові слова: гроші, грошові кошти, еквіваленти грошових коштів, ліквідність.

ВСТУП

Процеси, які відбуваються у вітчизняній економіці протягом останніх років, свідчать, що загальна економічна стабільність прямо залежить від фінансової стійкості підприємств. Однією із важливих характеристик фінансової стійкості є здатність підприємства генерувати в достатніх обсягах грошові кошти для його функціонування і подальшого розвитку.

Бухгалтерський облік, як джерело інформації для прийняття управлінських рішень, відіграє надзвичайно важливу роль для правильної організації грошового обігу та розрахунків, у зміцненні платіжної дисципліни та ефективному використанні фінансових ресурсів.

Відомо, що кількісне вираження показників, що характеризують предмет дослідження, істотно залежить від того, наскільки правильно цей предмет визначений. Тому, перш ніж розглядати методичні питання обліку і аналізу грошових коштів та їх еквівалентів, необхідно попередньо уточнити, яке смислове навантаження несуть ці категорії на макроекономічному рівні. Проте на сьогоднішній день дослідження сутності грошей на мікрорівні не проводиться, увага акцентується на макроекономічній категорії „гроші”. Крім того, існує багато неоднозначних думок науковців, розбіжностей у вітчизняній та закордонній практиці щодо включення певних активів до складу грошових коштів та їх еквівалентів.

Вітчизняні науковці М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Р.Л. Хом'як, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець, С.Л. Береза, А.В. Грилицька, І.С. Варавка,

---

Остафійчук С. М., аспірант кафедри обліку та аудиту ДВНЗ „Ужгородський національний університет”, тел. 0954724768, e-mail: Ostafiychuk_Serhiy@I.ua

С.А. Мальцев, І.С. Несходовський досліджували проблему сутності грошових коштів, як об'єктів бухгалтерського обліку. Є. М. Сорокіна досліджувала склад грошової маси підприємства, визначальним фактором якої був час, необхідний для досягнення активом абсолютної ліквідності. Л. Г. Ловінська розкривала складність грошей як вимірника вартості об'єктів обліку і як окремого об'єкта. О.С. Височан комплексно досліджував сутність грошових коштів та їх еквівалентів.

Незважаючи на вагомий внесок вчених у дослідження сутності грошових коштів та їх еквівалентів, вказане питання містить в собі ще багато нерозкритих аспектів, тому що ринок породжує все нові і нові форми платіжних засобів, а нестабільність вітчизняної економіки вимагає відповідного реагування з питань забезпечення достатньої ліквідності і платоспроможності підприємства, необхідною умовою якого є коректне визначення складу грошових коштів та їх еквівалентів.

Питання сутності грошових коштів та їх еквівалентів розкривались за допомогою методів абстрагування, порівняння, індукції та дедукції.

Метою статті є конкретизація сутності грошових коштів та їх еквівалентів, як найліквідніших активів підприємства. Відповідно до мети були визначені наступні завдання:

- показати взаємозв'язок категорії „гроші” на макро- та мікрорівні;
- розкрити сутність грошових коштів, як мікроекономічної категорії;
- охарактеризувати еквіваленти грошових коштів з точки зору їх здатності забезпечувати платоспроможність і стабільний рівень фінансового доходу.

Стаття складається із вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел із вісімнадцяти джерел, містить одну таблицю.

1 ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Характерні риси грошових коштів та їх еквівалентів, як об'єктів бухгалтерського обліку, можуть бути виявлені в результаті аналізу діалектичної природи більш ширшої соціально-економічної категорії „гроші”.

„Сфера грошей, грошових відносин отримала достатньо сильне розповсюдження і розвиток, прижившись на сьогоднішній день навіть в ті області людської діяльності, які лише опосередковано дотикаються із цим феноменальним матеріалом” [1, с. 62].

Дослідженнями сутності грошей займалися ще з античних часів. У працях Ксенофонта, Аристотеля та інших філософів гроші виступають елементом обміну, накопичення багатства [2, с. 43; 3, с. 52].

Як стверджують відомі американські економісти К.Р. Макконел та С.Л. Брю, „налагоджений грошовий механізм – це та кровоносна система, в якій відбувається кругообіг доходів і витрат, що фактично являє собою всю економіку [4, с. 311]. Лідер неокласичного напрямку в економічній

науці Альфред Маршалл визначив гроші „центром, навколо якого концентрувала увагу економічна наука” [5, с. 22]. „Гроші — одне з найдавніших явищ у житті суспільства — відіграють важливу роль у його економічному і соціальному розвитку” [6, с. 5].

І хоча гроші існують вже дуже давно і їх проблемам присвячена велика кількість наукових праць, але як стверджує проф. М.І. Савлук, „надзвичайно складна сутність грошей не дала змоги світовій економічній думці дати однозначне і достатньо повне їх визначення на понятійному рівні” [6, с. 10].

„Гроші – це сукупність активів, які люди регулярно використовують для придбання товарів і послуг у інших індивідів” [7, с. 586]. „Гроші стають абсолютним товаром, який протистоїть на ринку всім іншим товарам, стає мірилом вартості останніх і безпосереднім втіленням багатства взагалі” [6, с. 14].

Ми розділяємо положення еволюційної концепції грошей, тобто сутність грошей змінюється адекватно змінам характеру суспільних відносин, в яких вони функціонують. Тому для пізнання природи грошей необхідно з'ясувати питання про їх походження, про причини, що зумовлюють виникнення та існування грошей в економічному житті суспільства [6, с. 6].

К. Маркс доводив історичність походження грошей шляхом аналізу розвитку форм вартості. „Товар, який функціонує в якості міри вартості, а тому також, безпосередньо або через своїх заміників, і в якості засобу обігу, є гроші. Тому золото (або срібло) - гроші. Золото функціонує як гроші, з одного боку, у тих випадках, коли воно має виступати в своїй... тілесності як грошовий товар. З іншого боку, золото (або срібло) функціонує як гроші в тих випадках, коли його функція... закріплює за ним роль... єдиного адекватного буття мінової вартості, на противагу всім іншим товарам, які виступають тільки як споживчі вартості” [8, с. 140]. К. Маркс вивів поняття грошей, вказавши на їх найважливішу рису, - служити загальним втіленням абстрактної праці і втіленням мінової вартості. Проте, представники марксистської теорії так і не змогли подолати суперечності між їх теорією трудової вартості і нематеріальною формою грошей, яка виникла в реальній дійсності після демонетизації золота і початку функціонування кредитних грошей, які є по-суті грошовими знаками, внутрішня вартість яких не відповідає їх міновій вартості і визначається обмеженістю емісії і особливим статусом, наданим державою. Це призвело до істотного послаблення позицій марксистської економічної теорії взагалі.

Представники сучасної економічної теорії розглядають гроші з позицій функцій, які вони виконують. Яскраво це демонструє вислів Нобелівського лауреата Дж. Хікса „...гроші визначаються їх функціями; гроші – це те, що використовується як гроші” [9]. Аналогічне визначення подають автори відомого американського підручника „Економікс” К.Р. Макконел, С.Л. Брю: „Все, що виконує функції грошей, і є грошима” [4, с. 311].

Даний підхід до розуміння сутності грошей є дуже універсальним, оскільки враховує їх діалектичну природу, проте при цьому кількісне вимірювання грошей залежить від визначених грошових функцій. А науковці до сьогодні не дійшли до спільного знаменника з приводу трактування окремих функцій та, зокрема, їх кількості [6, с. 35]. Так, американські економісти К.Р. Макконел, С.Л. Брю, Г. Мэнкью виділяють 3 функції грошей: засіб обігу, міра вартості, засіб нагромадження. Професор М.І. Савлук виділяє 5 функцій грошей: міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб нагромадження, світові гроші.

Функції грошей і надалі можуть розвиватись і уточнюватись. Якщо на початку еволюції грошей вони виконували найпростіші функцію засобу обігу і міри вартості (виділявся товар, попит на який найбільший, тобто він мав найвищу споживну вартість), то з розвитком суспільних відносин їх функції розширюються і ускладнюються.

Тобто еволюція грошей свідчить про постійне наближення до відповідності їх форми і змісту.

А.Т. Євтух виділяє наступні функції грошей: інформаційну, нормування, стимулу та засіб досягнення цілей [10]. На нашу думку, вищезазначене є швидше якісними характеристиками грошей, ніж їх функціями, оскільки „функція грошей — це певна дія чи „робота” грошей щодо обслуговування руху вартості в процесі суспільного відтворення” [6, с. 35].

Всі явища, процеси і категорії, зокрема й гроші, що є об'єктом вивчення макроекономіки формуються у результаті взаємодії всіх учасників кругообігу товарів і факторів виробництва: ринків, суб'єктів господарювання, покупців товарів і послуг, держави, закордону. Вивчаючи економіку в цілому необхідно враховувати процеси, що відбуваються з окремими економічними суб'єктами. Саме „гроші” є одним із ключових понять, що тісно пов'язують макро- та мікроекономіку. Одним із основних учасників грошового обігу на макrorівні є сукупність підприємств. В результаті їх господарської діяльності виникає потреба в тому обсязі грошових коштів, який обслуговує державні потреби у сфері оподаткування, забезпечує виплату заробітної плати працівникам, придбання засобів та предметів праці. Тому ефективність грошового обігу на рівні держави визначається зокрема і ефективністю управління грошовими коштами на рівні господарюючих суб'єктів.

У фінансовій звітності суб'єктів господарювання категорія „гроші” замінюється категорією „грошові кошти”.

Статтю 35 Закону України “Про Національний банк України” банкноти і монети визначено „єдиним законним платіжним засобом на території України, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів законним платіжним засобом на території України, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території

України за всіма видами платежів, а також для зарахування на рахунки, вклади, акредитиви та для переказів” [11]. Згідно статті 177 Цивільного кодексу України „об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші” [12]. Тобто дані законодавчі норми визначають гроші, як матеріальні об'єкти, готівкові гроші, які згідно статті 34 Закону України “Про Національний банк України” “є безумовними зобов'язаннями Національного банку і забезпечуються всіма його активами” [11].

Проте поряд із готівковими грошима існують і гроші в безготівковій формі, що підтверджено економічними реаліями, оскільки на сьогоднішній день більша частина розрахунків між контрагентами здійснюється безготівково. Тому, як вважає проф. М.І. Савлук: “Слід розрізняти поняття „гроші” і „законні платіжні засоби”. Друге значно вужче першого і є лише одним із різновидів грошей — готівковими грошовими знаками, випущеними від імені держави” [6, с. 34].

Безсумнівно, що головною характеристикою, яка повинна братись до уваги при віднесенні активів до складу грошових коштів, є ліквідність, тобто здатність активу швидко перетворюватись у законні платіжні засоби з мінімальними втратами його вартості.

Для того щоб визначити поняття грошових коштів адекватне потребам бухгалтерського обліку та економічного аналізу звернемося до макроекономічних грошових агрегатів (табл. 1), які включають в себе різну сукупність елементів грошової маси і розташовані в порядку зменшення ліквідності. В різних країнах використовується різний набір грошових агрегатів. Як правило він включає в себе від двох до чотирьох показників.

На рівні підприємства категорії „грошові кошти” буде відповідати макроекономічний грошовий агрегат М1. Так, проф. Ф.Ф. Бутинець визначає грошові кошти, як “суму готівки в касі підприємства, вільні грошові кошти, що зберігаються на поточному, валютному та інших рахунках в банку та інші кошти підприємства” [13]. Грошові кошти - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [14].

На нашу думку, визначення грошових коштів, подане у П(С)БО 4 потребує уточнення, оскільки не можна включати до даної категорії абсолютно всі залишки на рахунках в банках, тому що їх ліквідність може сильно відрізнятись від абсолютної. Зокрема, кошти на строкових депозитних рахунках не можуть бути вільно перетворені у готівку, або використані для розрахунків до закінчення строку розміщення вкладу. Крім того згідно зі статтею 1074 Цивільного кодексу України за рішенням суду у випадках, встановлених законом допускається обмеження права клієнта щодо розпоряджання рахунком [12]. В цьому випадку залишки грошей на арештованих рахунках мають бути виключені зі складу грошових коштів і переведені в необоротні активи. Також безвідзивний акредитив є грошовими коштами тільки щодо постачальника, якому цей акредитив відкрито.

Таблиця 1 Склад грошових агрегатів

	M0	M1	M2	M3	Висновок
Макконел К.Р., Брю С.Л. [4, с. 312]	не розглядають	готівка + чекові депозити (вклади до запитання)	M1+ ощадні вклади + депозитні рахунки грошового ринку (для придбання короткострокових цінних паперів) + дрібні (менше 100 тис. дол.) строкові вклади + вклади на рахунки взаємних фондів грошового ринку	M2+ великі строкові вклади (більше 100 тис. дол.)	В своїх дослідженнях категорія „гроші” асоціюють з агрегатом M1
М.І. Савлук [6]	готівка, яка перебуває поза банками, тобто на руках у фізичних осіб і в касах юридичних осіб	M0 + коштів на поточних рахунках та на вклади до запитання	M1 + кошти на всіх видах строкових рахунків, кошти на рахунках капітальних вкладень та інших спеціальних рахунках	M2 + кошти на вкладах за трастовими операціями банків	В своїх дослідженнях категорія „гроші” асоціюють з агрегатом M1

Систематизувавши усе сказане вище, можна дати визначення грошових коштів, що відповідатиме потребам бухгалтерського обліку та економічного аналізу, а саме: буде дійсно відображати найліквіднішу частину активів підприємства. Грошові кошти – готівка в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків, або обміняні на законні платіжні засоби.

2 ЕКВІВАЛЕНТИ ГРОШОВИХ КОШТІВ – ДЖЕРЕЛО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Точно визначити склад грошових коштів суб'єкта господарювання на практиці буває дуже важко. Як відзначає Є. М. Сорокіна, „до складу грошей, якими володіє підприємство, поряд з грошовими коштами - активами, що мають абсолютну ліквідність, тобто здатність виступити в якості засобу платежу в будь-який момент часу і без додаткових витрат, можуть бути включені і будь-які інші активи (фінансові вкладення, запаси, основні засоби тощо), які до певного моменту часу можуть прийняти грошову форму, тобто стати абсолютно ліквідними”. На нашу думку, дане твердження розмиває сутність поняття „грошові кошти”, що є неприпустимим для бухгалтерського обліку та економічного аналізу, оскільки визначальною характеристикою грошових коштів є те, що вони в будь-який момент часу можуть бути обміняні на визначену суму грошових знаків, або використані для придбання інших активів, в той час як всі інші активи, звичайно можуть прийняти грошову форму, але лише „до певного моменту часу”, тобто не за першим бажанням керівництва підприємства. Тому поряд з абсолютно ліквідними грошовими коштами виділяють високоліквідні активи - еквіваленти грошових. Останні в сучасній науковій літературі є малодослідженими.

Керуючись принципами бухгалтерського обліку та фінансової звітності, визначеними у Законі України

„Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, можна з упевненістю сказати, що грошові кошти та їх еквіваленти повинні включати показники відповідно до їх економічної суті, а не лише виходячи з юридичної форми.

Еквівалент (англ. equivalent) – предмет або кількість, що відповідає іншим предметам або кількостям, може замінювати або виражати їх [15].

Еквіваленти грошових коштів - короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості [14].

У П(С)БО 4 поняття „еквівалентів грошових коштів” обмежене рамками категорії „фінансові інвестиції”, а не просто „інвестиції” як у МСБО 7, що методично більш правильно, оскільки загалом категорія „інвестиції” включає капітальні та фінансові інвестиції, а високоліквідними в більшості випадків будуть саме фінансові інвестиції. В підтвердження цього проаналізуємо такі категорії, як „інвестиції”, „фінансові інвестиції” „поточні фінансові інвестиції”.

Відповідно до *Податкового кодексу України* [16] інвестиції - господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно. Інвестиції поділяються на:

а) капітальні інвестиції - господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації;

б) фінансові інвестиції - господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів. Фінансові інвестиції - активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора [17]. Фінансові інвестиції поділяються на:

прямі інвестиції - господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою;

портфельні інвестиції - господарські операції, що передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку;

в) реінвестиції - господарські операції, що передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій;

Поточні фінансові інвестиції - фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів) [17].

Зрозуміло, що еквіваленти грошових коштів за своєю суттю є чимось середнім між грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями. Проблема в тому, що П(С)БО 2 „Баланс” не дає нам чіткої різниці між поточними фінансовими інвестиціями та еквівалентами грошових коштів, що може стати причиною неправильного визначення обсягу високоліквідних активів підприємства і, таким чином, зниження якості аналітичної інформації, необхідної для управління.

Таким чином для задоволення інформаційних потреб користувачів звітності підприємства необхідно в наказі про облікову політику передбачити конкретні способи віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів з врахуванням наступного:

- на відміну від поточних фінансових інвестицій еквіваленти грошових коштів утримуються не для отримання доходу або корпоративних прав, а для забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання;

- еквіваленти грошових коштів, як правило, здійснюються на коротший термін, ніж поточні фінансові інвестиції (згідно М(С)БО 7 еквіваленти грошових коштів володіють строком погашення до 3 місяців з дати придбання [18]);

- еквіваленти грошових коштів характеризуються стабільністю вартості та відсоткових ставок в даних умовах, протягом певного часу, впевненістю в тому, що подібна стійкість буде мати місце і в майбутньому.

ВИСНОВКИ

Характерні риси грошових коштів та їх еквівалентів, як об'єктів бухгалтерського обліку, можуть бути виявлені в результаті аналізу

діалектичної природи більш ширшої соціально-економічної категорії „гроші”. Еволюція грошей свідчить про постійне наближення до відповідності їх форми і змісту.

Всі явища, процеси і категорії, зокрема й гроші, що є об'єктом вивчення макроекономіки формуються у результаті взаємодії всіх учасників кругообігу товарів і факторів виробництва: ринків, суб'єктів господарювання, покупців товарів і послуг, держави, закордону. Одним із основних учасників грошового обігу на макrorівні є сукупність підприємств. Саме в результаті їх господарської діяльності виникає потреба в тому обсязі грошових коштів, який обслуговує державні потреби у сфері оподаткування, забезпечує виплату заробітної плати працівникам, придбання засобів та предметів праці. Тому ефективність грошового обігу на рівні держави визначається зокрема і ефективністю управління грошовими коштами на рівні господарюючих суб'єктів.

У фінансовій звітності суб'єктів господарювання категорія „гроші” замінюється категорією „грошові кошти”. Безсумнівно, що головною характеристикою, яка повинна братись до уваги при віднесенні активів до складу грошових коштів, є ліквідність, тобто здатність активу швидко перетворюватись у законні платіжні засоби з мінімальними втратами його вартості. Тому, до грошових коштів необхідно відносити готівку в касі підприємства, депозити до запитання, кошти на банківських рахунках, які характеризуються абсолютною ліквідністю, тобто можуть у будь-який момент бути використані для здійснення розрахунків, або обміняні на законні платіжні засоби.

Еквіваленти грошових коштів за своєю суттю є чимось середнім між грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями. Практика показує, що короткий строк погашення фінансової інвестиції не варто брати за ключовий критерій при включенні її до складу еквівалентів грошових коштів. Таким основним критерієм має стати висока ліквідність.

В подальшому необхідно досліджувати питання класифікації грошових коштів та їх еквівалентів з метою їх структурування для потреб економічного аналізу, розробляти методики обліку грошових коштів та їх еквівалентів, а також їх організаційні аспекти з метою задоволення зростаючих інформаційних потреб управління.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лемещенко П.С. Институциональный аспект современной теории денег: начало анализа // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2005. - Випуск 89-2. – С. 62-67.
2. Майбурд Е. М. Введение в историю экономической мысли. От пророков до профессоров / Е. М. Майбурд. — М.: Дело, 2000. - 560 с.
3. Ядгаров Я. С. История экономических учений: учебник / Я. С. Ядгаров. — М.: ИНФРА-М, 2005. - 480 с.
4. Макконел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконел, С. Л. Брю. – М.: ИНФРА-М, 2003. - 972 с.
5. Marshall A. Principles of Economics / Alfred Marshall. – N. Y. : Prometheus Books, 1997. – 319 p.
6. Савлук М. І. Гроші та кредит: Підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2002. — 598 с.

7. Мэнкью Н.Г. Принципы экономики / Н.Г. Мэнкью. - СПб.: Питер Ком, 1999. - 784 с.
8. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс. - Т. 1. - Кн. 1. Процесс производства капитала. - М.: Политиздат, 1988.
9. Hicks J.R. Value and Capital, an Inquiry into Some Fundamental Principles of Economic Theory: 2nd edition / John Richard Hicks. - Oxford: Oxford University Press, 1975. - 340 p.
10. Евтух А.Т. Сущность денег: современный аспект / А. Т. Евтух // Актуальні проблеми економіки. - 2004. - №11(41). - С. 3-13.
11. Закону України "Про Національний банк України" від 20 травня 1999 року № 679-XIV (зі змінами і доповненнями): [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=679-14>.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.
13. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / Франц Францович Бутинець. - Житомир: ЖІТІ, 2000. - 640 с.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0398-99>.
15. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Еквівалент>.
16. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.
17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99>.
18. МСБО 7 Звіт про рух грошових [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92421/МСБО_7.pdf.